

Bölüm 16

DENTAL ANKSİYETİSİ OLAN ÇOCUKLARDA DAVRANIŞ YÖNLENDİRME TEKNİKLERİ

Hüsniye GÜMÜŞ¹

Dental Anksiyete

Anksiyete ve korku terimleri, genellikle birbirinin yerine kullanılsa da anlam olarak bir takım farklılıklar içermektedir. Korku, insanın tehlike ve zararlara karşı kendini korumak amacıyla geliştirdiği, içgüdüsel ve doğal bir reaksiyondur. Anksiyete ise korkulan bir obje veya nesneye karşı, karşılaşma öncesinde veya sırasında ki bilinç dışı tepki olarak tanımlanabilir. İnsanlar genellikle anksiyete yaşatabilecek nesne veya durumlardan korkarlar. Korku ve anksiyete, kişiden kişiye değişen fizyolojik, bilişsel, davranışsal ve duygusal bileşenler içerir. Dental korku ise kötü tecrübe veya duyumlar sonucunda ortaya çıkan bir durumdur (Chadwick, 2002). Korku ve ağrı arasındaki ilişki diş hekimleri açısından büyük önem taşımaktadır. Ağrı algısı fizyolojik bir süreç olmasına rağmen, aynı zamanda güçlü bilişsel bileşenleri de bulunmaktadır. Dental anksiyeteli insanlar abartılı ağrı beklentisine ve algısına sahip olabilirler (van Wijk & Hoogstraten, 2009). Bu nedenle klinisyenler için ağrı kontrolü sağlama ile anksiyete ve korkuya sahip hasta kontrolü aynı değildir. Ağız içine lokal anestezi enjeksiyonu işlemi anksiyete ve korkulu insanlar için ciddi bir stres ve korku kaynağıdır. Ayrıca diş hekimi korkusu olan insanlarda korku varlığının ağrıyı artıran bir faktör olduğu ve bu kişilerde ağrı oluşturmayacak dental girişimlerde bile ağrı algısının varlığı tespit edilmiştir (Oosterink, de Jongh & Aartman, 2008).

Dental korkuya sahip bireyler diş hekimine gitmeyi erteler veya geciktirirler; ayrıca bu hasta grubu tedavileri esnasında daha fazla zamana ihtiyaç duyarlar, tedavileri çok zor yürür ve ortaya çıkan stresli durum sonucunda hem hasta hem de tedavi yapacak olan hekim bir takım sıkıntılar yaşar (Brahm & ark., 2012).

Çocuk yaştaki hastaların dental tedavileri kabullenerek tedavi edilebilmeleri, hissettikleri korkunun ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Çocuklar hiçbir zaman küçük yetişkinler olmayıp, davranışlarında sosyal, kültürel ve çevresel faktörler etkilidir. Çocuklukta diş hekimine karşı kazanılan pozitif düşünceler, onların ileri dönemde davranışlarını da pozitif etkiler. Bu nedenle diş hekimi ile ilgili ilk deneyimleri çok önemlidir (Eronat N, 2006).

¹Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Çocuk Diş Hekimliği AD
husniyegumus@erciyes.edu.tr

psikolojik/ duygusal, zihinsel, fiziksel ve tıbbi eksiklik nedeni ile işbirliği sağlanamayan hastalarda, sedasyon kullanımının tıbbi riski azaltılabileceği hastalarda kullanımı endikedir. Bu uygulama tıbbi durumu sedasyon kullanımı için uygun olmayan hastalarda kontrendikedir ("Guideline on behavior guidance for the pediatric dental patient." 2008).

Genel Anestezi: Genel anestezi altında yapılan tedavilerde güvenli ve başarılı diş tedavilerinin tamamlanması yanı sıra, anksiyeteyi ortadan kaldırmak, tedavi sırasında istenmeyen tepki ve hareketleri engellemek, hastanın ağrı yanıtını yok etmek amaçlanmaktadır. Psikolojik, duygusal veya zihinsel, fiziksel ve tıbbi eksiklik nedeniyle uyum sağlanamayan hastalarda, akut enfeksiyon, anatomik varyasyon ve alerji gibi nedenlerle lokal anestezi uygulanamayan hastalarda, iletişim kurulmasının mümkün olmadığı aşırı anksiyeteli çocuk ve ergenlerde, önemli cerrahi işlem gerektiren hastalarda, genel anestezi kullanımının tıbbi riski azaltılabileceği hastalarda ve acil olarak kapsamlı diş bakımı gereken hastalarda genel anestezi kullanımını endikedir. Bunun dışında tıbbi durumu genel anestezi için uygun görülmeyen hastalarda genel anestezi önerilmemektedir ("Guideline on behavior guidance for the pediatric dental patient." 2008).

Kaynakça

- Adair, S. M., Rockman, R. A., Schafer, T. E. & Waller, J. L. (2004). Survey of behavior management teaching in pediatric dentistry advanced education programs. *Pediatr Dent*, 26(2), 151-158.
- Armfield, J. M. (2010). Towards a better understanding of dental anxiety and fear: cognitions vs. experiences. *Eur J Oral Sci*, 118(3), 259-264. doi:10.1111/j.1600-0722.2010.00740.x
- Armfield, J. M. & Heaton, L. J. (2013). Management of fear and anxiety in the dental clinic: a review. *Aust Dent J*, 58(4), 390-407; quiz 531. doi:10.1111/adj.12118
- Armfield, J. M., Spencer, A. J. & Stewart, J. F. (2006). Dental fear in Australia: who's afraid of the dentist? *Aust Dent J*, 51(1), 78-85.
- Arrrup, K., Broberg, A. G., Berggren, U. & Bodin, L. (2003). Treatment outcome in subgroups of uncooperative child dental patients: an exploratory study. *Int J Paediatr Dent*, 13(5), 304-319.
- Berggren, U. & Meynert, G. (1984). Dental fear and avoidance: causes, symptoms, and consequences. *J Am Dent Assoc*, 109(2), 247-251.
- Brahm, C. O., Lundgren, J., Carlsson, S. G., Nilsson, P., Corbeil, J. & Hagglin, C. (2012). Dentists' views on fearful patients. Problems and promises. *Swed Dent J*, 36(2), 79-89.
- Buchanan, H. & Niven, N. (2002). Validation of a Facial Image Scale to assess child dental anxiety. *Int J Paediatr Dent*, 12(1), 47-52.
- Chadwick, B. L. (2002). Assessing the anxious patient. *Dent Update*, 29(9), 448-454.
- Davies, E. B. & Buchanan, H. (2013). An exploratory study investigating children's perceptions of dental behavioural management techniques. *Int J Paediatr Dent*, 23(4), 297-309. doi:10.1111/ipd.12007
- Davis, G. R., Domoto, P. K. & Levy, R. L. (1979). The dentist's role in child abuse and neglect. Issues, identification, and management. *ASDC J Dent Child*, 46(3), 185-192.
- de Jongh, A., Muris, P., ter Horst, G. & Duyx, M. P. (1995). Acquisition and maintenance of dental anxiety: the role of conditioning experiences and cognitive factors. *Behav Res Ther*, 33(2), 205-210.
- de Jongh, A., & ter Horst, G. (1993). What do anxious patients think? An exploratory investigation of anxious dental patients' thoughts. *Community Dent Oral Epidemiol*, 21(4), 221-223.
- Eaton, J. J., McTigue, D. J., Fields, H., & Beck, M. (2005). Attitudes of contemporary parents toward behavior management techniques used in pediatric dentistry. *Pediatr Dent*, 27(2), 107-113.
- Efron, L. A. & Sherman, J. A. (2005). Five tips for managing pediatric dental anxiety. *Dent Today*, 24(6), 104-105.
- Ekanayake, L. & Dharmawardena, D. (2003). Dental anxiety in patients seeking care at the University Dental Hospital in Sri Lanka. *Community Dent Health*, 20(2), 112-116.

- Enkling, N., Marwinski, G. & Jöhren, P. (2006). Dental anxiety in a representative sample of residents of a large German city. *Clin Oral Investig*, 10(1), 84-91. doi:10.1007/s00784-006-0035-6
- Eronat N, Ö. Ö., Totu İ. . (2006). *Psychologic approach in child patient* (Vol. 2. Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Yayını.
- Farhat-McHayleh, N., Harfouche, A. & Souaid, P. (2009). Techniques for managing behaviour in pediatric dentistry: comparative study of live modelling and tell-show-do based on children's heart rates during treatment. *J Can Dent Assoc*, 75(4), 283.
- Fredrikson, M., Annas, P., Fischer, H. & Wik, G. (1996). Gender and age differences in the prevalence of specific fears and phobias. *Behav Res Ther*, 34(1), 33-39.
- Guideline on behavior guidance for the pediatric dental patient. (2008). *Pediatr Dent*, 30(7 Suppl), 125-133.
- Gustafsson, A., Arnrup, K., Broberg, A. G., Bodin, L. & Berggren, U. (2007). Psychosocial concomitants to dental fear and behaviour management problems. *Int J Paediatr Dent*, 17(6), 449-459. doi:10.1111/j.1365-263X.2007.00883.x
- Hakeberg, M., Berggren, U. & Grondahl, H. G. (1993). A radiographic study of dental health in adult patients with dental anxiety. *Community Dent Oral Epidemiol*, 21(1), 27-30.
- Hall, J. A., Roter, D. L. & Katz, N. R. (1987). Task versus socioemotional behaviors in physicians. *Med Care*, 25(5), 399-412.
- Kendrick, F. (1999). Practical tips managing children's behavior. *ASDC J Dent Child*, 66(4), 258-265.
- Kleinknecht, R. A., Klepac, R. K. & Alexander, L. D. (1973). Origins and characteristics of fear of dentistry. *J Am Dent Assoc*, 86(4), 842-848.
- Lautch, H. (1971). Dental phobia. *Br J Psychiatry*, 119(549), 151-158.
- Lester, G. W. & Smith, S. G. (1993). Listening and talking to patients. A remedy for malpractice suits? *West J Med*, 158(3), 268-272.
- Locker, D., Shapiro, D. & Liddell, A. (1997). Overlap between dental anxiety and blood-injury fears: psychological characteristics and response to dental treatment. *Behav Res Ther*, 35(7), 583-590.
- Martinez, N. P., Sax, S. & Elsbach, H. G. (1980). Managing the crying child patient. *ASDC J Dent Child*, 47(5), 329-332.
- McDonald R.E, Avery D.R. (1983). *Psychologic approach to behavior guidance*. St Louis, CV: Mosby: .
- McNeil, D. W., Vrana, S. R., Melamed, B. G., Cuthbert, B. N. & Lang, P. J. (1993). Emotional imagery in simple and social phobia: fear versus anxiety. *J Abnorm Psychol*, 102(2), 212-225.
- McTigue, D. J. (1984). Behavior management of children. *Dent Clin North Am*, 28(1), 81-93.
- Moore, R., Birn, H., Kirkegaard, E., Brodsgaard, I. & Scheutz, F. (1993). Prevalence and characteristics of dental anxiety in Danish adults. *Community Dent Oral Epidemiol*, 21(5), 292-296.
- Moore, R., Brodsgaard, I. & Birn, H. (1991). Manifestations, acquisition and diagnostic categories of dental fear in a self-referred population. *Behav Res Ther*, 29(1), 51-60.
- Moore, R., Brodsgaard, I. & Rosenberg, N. (2004). The contribution of embarrassment to phobic dental anxiety: a qualitative research study. *BMC Psychiatry*, 4, 10. doi:10.1186/1471-244x-4-10
- Nuttall, N. M., Bradnock, G., White, D., Morris, J. & Nunn, J. (2001). Dental attendance in 1998 and implications for the future. *Br Dent J*, 190(4), 177-182. doi:10.1038/sj.bdj.4800918a
- Oosterink, F. M., de Jongh, A. & Aartman, I. H. (2008). What are people afraid of during dental treatment? Anxiety-provoking capacity of 67 stimuli characteristic of the dental setting. *Eur J Oral Sci*, 116(1), 44-51. doi:10.1111/j.1600-0722.2007.00500.x
- Oueis, H. S., Ralstrom, E., Miriyala, V., Molinari, G. E. & Casamassimo, P. (2010). Alternatives for hand over mouth exercise after its elimination from the clinical guidelines of the american academy of pediatric dentistry. *Pediatr Dent*, 32(3), 223-228.
- Peretz, B. & Zadik, D. (1999). Parents' attitudes toward behavior management techniques during dental treatment. *Pediatr Dent*, 21(3), 201-204.
- Ragnarsson, B., Arnlaugsson, S., Karlsson, K. O., Magnusson, T. E. & Arnarson, E. O. (2003). Dental anxiety in Iceland: an epidemiological postal survey. *Acta Odontol Scand*, 61(5), 283-288.
- Reichard, A., Turnbull, H. R. & Turnbull, A. P. (2001). Perspectives of dentists, families, and case managers on dental care for individuals with developmental disabilities in Kansas. *Ment Retard*, 39(4), 268-285. doi:10.1352/0047-6765(2001)039<0268:podfac>2.0.co;2
- Roberts, J. F., Curzon, M. E., Koch, G. & Martens, L. C. (2010). Review: behaviour management techniques in paediatric dentistry. *Eur Arch Paediatr Dent*, 11(4), 166-174.
- Samra-Quintero, P. A., Bernardoni-Socorro, C., Borjas, A. M., Fuenmayor, N. R., Estevez, J. & Arteaga-Vizcaino, M. (2006). Changes in blood pressure in children undergoing psychological treatment before dental procedures. *Acta Odontol Latinoam*, 19(1), 9-12.

Diş Hekimliği

- Schuller, A. A., Willumsen, T.& Holst, D. (2003). Are there differences in oral health and oral health behavior between individuals with high and low dental fear? *Community Dent Oral Epidemiol*, 31(2), 116-121.
- Sheller, B. (2004). Challenges of managing child behavior in the 21st century dental setting. *Pediatr Dent*, 26(2), 111-113.
- Moss, S.J. (2002). Visiting the dentist: In: Growing Up Cavity Free: A Parent's Guide to Prevention 2nd ed. Quintessence Publishing Co.
- Skaret, E., Berg, E., Raadal, M.& Kvale, G. (2005). Factors related to satisfaction with dental care among 23-year olds in Norway. *Community Dent Oral Epidemiol*, 33(2), 150-157. doi:10.1111/j.1600-0528.2004.00208.x
- ten Berge, M., Veerkamp, J.& Hoogstraten, J. (1999). Dentists' behavior in response to child dental fear. *ASDC J Dent Child*, 66(1), 36-40, 12.
- Townend, E., Dimigen, G.& Fung, D. (2000). A clinical study of child dental anxiety. *Behav Res Ther*, 38(1), 31-46.
- van Wijk, A. J.& Hoogstraten, J. (2009). Anxiety and pain during dental injections. *J Dent*, 37(9), 700-704. doi:10.1016/j.jdent.2009.05.023
- Wogelius, P., Poulsen, S.& Sorensen, H. T. (2003). Prevalence of dental anxiety and behavior management problems among six to eight years old Danish children. *Acta Odontol Scand*, 61(3), 178-183.
- Woolgrove, J. & Cumberbatch, G. (1986). Dental anxiety and regularity of dental attendance. *J Dent*, 14(5), 209-213.